

TÜRK RESİM SANATÇILARINDAN BİR KESİT: TRABZONLU RESSAMLAR

A SECTION OF TURKISH PAINTING ARTISTS: PAINTERS FROM TRABZON

Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER*

ÖZ: Sanat, sanatçı ve toplum birbiriyle etkileşim halindedir. İçinde yaşadığı toplumun bir üyesi olan sanatçı, yaşadığı çağın özelliklerinden, toplumunun kültürel dokusundan ve coğrafyasından beslenir ve etkilenirken ortaya koyduğu sanat eserleriyle de toplumu etkilemektedir. Bu çalışmanın odağında Türk resim sanatçılarından bir kesitle Trabzonlu ressamlar yer almaktadır. Araştırma ile içinde doğup büyüdükleri şehrin kültürel dokusu ve coğrafi konumunun Trabzonlu ressamlar üzerindeki etkileri irdelenmeye çalışılmıştır. Araştırma kuramsal ve sahaya yönelik bir birleşimi içermektedir. Kuramsal çerçeveyi sembolik etkileşimci sosyoloji bağlamında Howard S. Becker'in "sanat dünyaları" kavramı ve sanat sosyolojisine yaklaşımı; araştırmanın saha boyutunu ise Trabzonlu dokuz ressamla yapılan derinlemesine mülakatlar oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış bir form uygulanmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan açık uçlu sorular ressamlara yöneltilmiş ve alınan cevaplar deşifre edilerek betimsel analiz yapılmıştır. Araştırmaya katılan sanatçıların resim sanatına yönelik geçmişleri, sanatsal üretimleri ve resim sanatına katkıları, Trabzon'un resim sanatına ve sanatçıya etkisi üzerine veriler derlenmiştir. Sanat sosyolojisi kapsamında, Becker'in "sanat dünyaları" kavramından hareketle veriler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, ressam, sanat, sanatçı, sanat dünyası.

ABSTRACT: Art, artist and society interact with each other. The artist, who is a member of the society in which he lives, is nourished and influenced by the characteristics of his age, the cultural texture and geography of his society, and influences the society with his works of art. The focus of this study is on a cross-section of Turkish painting artists and painters from Trabzon. With this research, the effects of the cultural texture and geographical location of the city where the artists were born and grew up on the painters of Trabzon were tried to be examined. The research includes a combination of theoretical and field-oriented. The theoretical framework consists of Howard S. Becker's concept of "art worlds and his approach to sociology of art in the context of symbolic interactionist sociology. The field dimension of the research is in-depth interviews with nine painters from Trabzon. In the research, a semi-structured form was prepared as a data collection method. The open-ended questions prepared in accordance with the aim of the study were directed to the painters and the answers were deciphered and descriptive analysis was performed. The history of the artists participating in the research, their paintings, their artistic productions and their contributions to the art of painting and the influence of Trabzon on the art of painting and the artist, were compiled. Within the context of sociology of art, data were evaluated based on Becker's concept of "art worlds".

Keywords: Trabzon, painter, art, artist, painting, art world.

* Doç. Dr. – Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü / Trabzon – mgozubuyuk@hotmail.com (ORCID ID: 0000-0001-6362-7626)

Giriş

Bütün toplumsal yapıların birbirlerinden etkilenmesi gibi sanat da diğer tüm toplumsal kurumlardan etkilenerek var olmaktadır. Toplumsal unsurların sanata ve sanatçıya etki etme potansiyeline karşın, sanatın da bir toplumun bütün şartlarına ve elbette o toplum içindeki bireylere etki etme gücü vardır (Baynes, 2002: 28). Zira her sanat eseri belli bir toplumda üretilmekte ve bu nedenle toplumsal bir yanı bulunmaktadır. Böylece sanat, sanatçı ve toplum birbiriyle olan etkileşimini sürdürmektedir. Bu etkileşimin niteliğini hem sanat eserinin kendisinden, hem kültürel pazarın kendisinden hareketle anlamaya çalışmak sosyolojik bilgi için bir imkândır (Çağan, 2006). Bunun temel sebebi her insan gibi sanatçının da toplumsal bir varlık olmasıdır. Herhangi bir sanat eseri ortaya koymadan önce, yani sanatçı kimliğinin harekete geçtiği aşamaya kadar olan süreçte, sanatçıyı var kılan her şey toplumla doğrudan bir ilinti içindedir. Bu bağlamda bir insan etkinliği olan sanat, üretildiği toplumun yapısıyla da doğrudan bir ilişki içindedir. Çağdaş ressam Wassily Kandinsky "Her sanat yapıtı, kendi çağının çocuğudur: genellikle coşkularımızın anasıdır o" sözleriyle bu bağıntıyı dile getirir (Baynes, 2002: 54).

Trabzon, dört bin yıllık tarihi ve kültürel birikimi ile günümüz Türk kültür ve sanat hayatında önemli bir konuma sahip olmuş, bilim kültür sanat ve siyaset alanında çok önemli şahsiyetlerin doğmasına zemin hazırlamıştır. Cumhuriyet Dönemi Türk Sanatı içinde Karadeniz, özellikle "Trabzon kökenli sanatçılar" hatırı sayılır bir ağırlık taşır. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Süleyman Saim Tekcan, Orhan Peker, Mustafa Ata başta olmak üzere yüzlerce sanatçı Türk sanatının itici gücü olmuştur. Bugün Trabzonlu sanatçıların Türkiye genelinde sayı ve nitelik olarak ileri bir düzeyde bulunmaları bu durumu doğrular niteliktedir. Ressam yetişmesi için özel bir gizil gücü olduğu tartışılmaz bir gerçek olan Doğu Karadeniz Bölgesi, özellikle de Trabzon ili, Türk resim sanatı içinde üzerinde önemle durulmaya, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel dayanakları araştırılmaya değer ayrıcalıklı bir nitelik kazanmıştır (Ayan, 2013: 23). Zira, bu durumun kaynağında yer alan temel etkenin ne olduğu sorusu üzerinde bugüne değin bir araştırma yapılmamıştır. Türkiye'de resim sanatı ve ressamlar üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, çalışmaların genelde resim sanatının Türkiye'deki tarihsel gelişimi, Türk ressamları üzerine tarihsel çalışmalar-ressamların hayatı ve eserleri, resim sanatındaki yaklaşımlar gibi konular üzerine yoğunlaştığı görülmüştür (Arsal, 2000; And, 1988, 1990; Aslanapa,1998; Deleon, 1988; Diyerbekirli, 1993; İskender, 1988; Koçan, 1985; Öner, 1991; Renda, 1977; Tansuğ, 1986; Erinc, 2009; Ulusoy, 1993; Özkan, 2005). Oysa, gerek resim sanatına gerek ressamların yaşadıkları dönemlere ait sosyolojik bakış açısına sahip çalışmalara rastlanılmamıştır.

Trabzon'daki ressamları odağına alan bu araştırma, sanat sosyolojisinin cevap aradığı sorular çerçevesinde - Sanat ve sanatın fonksiyonu nedir? Sanatçı kimdir? Sanat kalıtsal bir doğal yetenek işi

midir, yoksa sosyalleşme sürecinde öğrenilen bir aktivite midir? Herkes sanatçı olabilir mi? Sanat sosyolojisi, bir sanat yapıtı nasıl ortaya çıkmaktadır? Sanat ve toplum arasında nasıl bir bağ vardır? Sanat, toplumun yapısından bir pay alır mı, yoksa toplumun yapısını değiştirmeye muktedir midir? Bir ideolojik aygıt olarak sanat, toplum üzerinde nasıl bir etkiye sahiptir? vb.- Trabzonlu ressamların sanat geçmişleri, sanatsal üretimleri ile yaşadıkları ilin kültürel ve çevresel faktörlerin sanatları üzerindeki etkisini/etkileşimini/yansımasını ortaya koymak üzere kurgulanmıştır.

Amaç

Bu araştırma ile Trabzonlu sanatçıların ressamlık kariyerlerine ilişkin geçmişi, genelde Karadeniz Bölgesinin özelde Trabzon'un sanata ve sanatsal üretimler üzerine etkisi, ressamların eserleri ve resim sanatına katkılarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla, özellikle Trabzonlu ressamların içinde yaşadığı sosyo-kültürel ve fiziki çevrenin eserlerine nasıl yansıdığı, resimlerinin yerel özgünlük taşıyıp taşımadığı, sanata katkıları çalışmanın inceleme alanını oluşturmaktadır.

Yöntem

Araştırma kuramsal ve sahaya yönelik bir kombinasyonu içermektedir. Çalışmanın kuramsal çerçevesini sembolik etkileşimci sosyoloji bağlamında Howard S. Becker'in "sanat dünyaları" kavramı ve sanat sosyolojisine yaklaşımı; saha boyutunu ise Trabzonlu ressamlarla yapılan derinlemesine mülakatlar oluşturmaktadır. Çalışmada Trabzon'da ikamet etmekte olan 'dokuz ressam¹' katılımcı olarak yer almıştır. Ressam Şakir Şeyihoğlu hariç katılımcılara, Karadeniz Plastik Sanatlar Derneđine üye 62 sanatçı üzerinden ulaşılmıştır. Çoğunluğu Trabzon merkez ilçede yaşayan bu resamlara ulaşma konusunda kartopu tekniğine başvurulmuş, öncelikle Derneđe üye bir ressamla görüşülmüş ardından referans yoluyla diğer sekiz ressama ulaşılmıştır. Çalışmada yer alan katılımcıların isimlerinin belirtilmesi görüşme sürecinde alınan şifahi izin dahilinde gerçekleşmiştir. Araştırma nitel araştırma mantığına uygun olarak yürütülmüştür. Buna göre önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış bir soru formuyla derinlemesine mülakat tekniğine başvurulmuştur. Görüşmeler takriben 1-2 saat aralığında gerçekleşmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan açık uçlu sorulara resamlardan alınan cevaplar betimsel analiz edilerek tematik başlıklar altında sunulmuştur. Görüşmeler metin içerisinde aktarılırken ressam-R harfi ile R1, R2, vb. şeklinde kısaltmalar kullanılmıştır.

---

¹ Araştırma kapsamında 2018-2019 yılları arasında Trabzonlu dokuz ressam ile görüşülmüş olup isimleri alfabetik sırayla şu şekildedir: Ceyhan Murathanoğlu, Haydar Durmuş, Ekrem Kutlu, Mümin Candaş, Osman Zeki Demirkale, Raif Kalyoncu, Rasim Çubukçu, Selçuk Dumanoğlu ve Şakir Şeyihoğlu'dur.

Sembolik Etkileşimci Sosyoloji Bağlamında Howard Becker'in Sanat Dünyaları Kavramı

Becker'in, eğitim ekolü (Chicago Okulu) ve mesleki eğilimleri göz önüne alındığında sembolik etkileşimciliğe yakın bir konumda olduğu söylenebilir. Onun sanat sosyolojisi ve sanat dünyaları kavramını anlamlı kılabilmek için, öncelikle sembolik etkileşimcilik perspektifinden bakıldığında toplumun nasıl anlaşıldığı üzerinde durmak gerekmektedir. Sembolik etkileşimcilere göre, “nesnelerin ve olayların anlamları insanların yaratıcı yetenekleriyle değişebilir” ve “bireyler, toplumları oluşturan birçok anlamı etkileyebildikleri gibi bu anlamlardan da etkilenebilirler” (Binay ve Tatlıcan, 2018: 175). Bu noktada pasif birey algısı yerine, toplumsal dünyayı üretme ve yeniden üretmeye muktedir bir fail kavrayışının benimsendiği görülür. Bu bilgiler ışığında sembolik etkileşimcilik ile ilgili yapılabilecek bir yorum, bireylerin eylemlerinin bilinç ve birey üstü yapılar tarafından belirlendiğini reddettiği ve bu sebeple yapısal kuramların iddialarına bir karşı çıkış niteliğinde olduğudur. Bu bakış açısına göre sanat yapmak, sosyal bir üründür. Sanatsal malzemeleri satanlar, sanatçılar, eleştirmenler, galeri sahipleri, müşteriler, kamuoyu, sanat organizasyonları, müzeler vb. artistik üretim zincirini oluşturmaktadır. Sanat organizasyonlarının hiyerarşik yapıları, yönetimi, rutinleşmiş kuralları, topluluklarla ilişkileri söz konusudur ve sanat bu aktörler arasındaki sürekli olan rol pazarlığı içinde üretilmektedir (Özcan, 2019: 384).

Sembolik etkileşimci gelenekten, Becker'a göre insanlar birlikte eyerler ve sosyologların çalışma alanları olarak mutabakata varmış oldukları şey olan toplum, aslında kolektif eylemler bütünüdür (Becker, 2013a: 221-222). Ona göre, bir sanat eserinin yaratılabilmesi, bir başka deyişle sanatsal eylemin eylemlenebilmesi için söz konusu sanat eserinin üretiminde en büyükten en küçüğe pay alan her materyalin üretilmiş, eserin üretiminde pay alacak düşünceler kuramlaştırılmış, bu eseri yaratabilecek bir sanatçı söz konusu kuramları ve sanatsal bir bakışı kazanmış ve bu sanatın alımlayıcısı olacak olan kitle de bu bağlamda oluşturulmuş olmalıdır (Becker, 2013b: 36). Becker burada bir sanat dünyasının basit bir portresini çizmektedir; söz konusu portreyi oluşturan en temel şey ise bu sanat dünyasının üyeleri arasındaki işbirliğidir. Yani, yapıları bireylerin 'kolektif eylemleri'² ve bu kolektif eylemleri oluşturan iş birlikleri oluşturmaktadır. Becker'a göre sosyoloji temelini buradan almalıdır. Sanat dünyaları özelinde düşünüldüğünde ise nasıl ki bir kişinin her şeyi yaptığı, yani her şeyi icat ettiği, bütün fikirleri ürettiği, bu fikirlerin ürünü olan eseri yarattığı, aynı zamanda onu deneyimleyip takdir ettiği bir toplum düşünülemez ise sanata dair her şeyi yalnızca bir kişinin yaptığı benzer bir durumda düşünülemez, zira sanat olarak nitelenen her şey bireyler arasında bir işbirliğini gerektirir. Bu bağlamda sanat dünyalarının temelinde belirli fikirler etrafında bir araya

² Becker, sanat eserini kolektif bir faaliyet olarak kabul eder (Becker, 2013a: 45).

gelmiş insanlar ve onların işbirlikleri vardır denilebilir, bir sanat dünyasında işbirliği çok çeşitli ve karmaşık ağlar içerisinde gerçekleşir (Becker, 2013b: 41).

Söz konusu işbirliğinin en önemli sonuçlarından biri, belirli bir sanat dünyasına hâkim olan ortak estetik değerlerdir. Becker'a göre kişilerin belirli standartlar üzerinde uzlaşmaları bu standartların geçerli olduğu durum ve alanlarda ne yapılacağı konusundaki bilgiye kolektif olarak ulaşmanın kolay bir yoludur; sanat dünyalarını meydana getiren üyelerin kolektif bir kabulü olan ortak estetik değerler vasıtasıyla temelde neyin sanat olduğu sorununa kolektif bir çözüm sunarak kimin sanatçı olduğu, hangi eserlerin sergilenebileceği, hangilerine yatırım yapılabileceği gibi sanat dünyalarının rutin işleyişine dair pratik bilgiyi oluşturur (Becker, 2016: 143-144). Kolektif bir biçimde oluşturulmuş pratik bilgi; genelde toplumsal dünya, bu çalışmanın özelinde ise sanat dünyalarının işleyişlerini sürdürebilmeleri ve yeniden üretilebilmelerinin temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, bir sanat eseri pek çok uzmanlaşmış kişinin koordinasyonu ile oluşmaktadır (Becker, 2013a: 89). Ona göre, sanat inşa etmek için gerekli malzemeleri üreten birey olmaksızın sanat yaratmak imkansız olmasa bile çok zordur. İşbölümünün sanat eserinin yaratılmasındaki rolüne dikkat çeken Becker, sanatın kolektif bir eylemin ürünü olduğunu ve içinde değer yargıları barındırdığını söyler.

Özetle, Becker, bir sanat eserinin üretimi için işbirliği yapan insanların, genel olarak konular üzerinde sil baştan karar almadıklarını, bunun yerine artık gelenek haline gelmiş olan önceki uzlaşmalara, söz konusu sanat dalı içerisinde uzlaşım sal iş yapma biçiminin bir parçası haline gelmiş olan uzlaşmalara itimat ettiklerini iddia eder (Becker, 2013a: 65). Sanat dünyaları eserleri üretirken aynı zamanda onlara estetik değer yükler. Bu bakış açısına göre, sürece dahil olan insanların etkileşimi, hep birlikte ürettikleri şeye dair ortak bir değer, bir anlayış meydana getirir. Bu insanların paylaştıkları alışılmış-gelmiş-kalıplaşmış yöntem ve uygulamalara yönelik ortak takdirleri ve karşılıklı olarak birbirlerine verdikleri destek, onları yapmakta oldukları şeyin yapılmaya değer olduğuna dair ikna eder.

Bulgular

Araştırmaya dair bulguların değerlendirmesi iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda ressamın/katılımcıların genel özelliklerine İkinci kısımda ise katılımcılarla yapılan görüşmelerin analizine yer verilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular, mülakatlarda sorulan sorulara paralel olarak tematik başlıklar halinde sunulmuştur.

Katılımcıların Genel Görünümleri

Araştırma kapsamında görüşülen dokuz ressamın tamamı erkek olup yaş ortalaması 60'dır. Katılımcıların en büyüğü 75, en genci ise 44 yaşındadır. Katılımcıların genel görünüşleri-yaş-egitim düzeyi-mesleki durum- incelendiğinde Bedri Rahmi Eyüboğlu, Kayıhan Keskinok gibi Türk

modern resim sanatının en önemli isimleri sonrasında gelen kuşağın 1944-1953 arasında doğan Trabzonlu ressamların akademi/üniversite eğitimlerini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi gibi kurumlardan birinde tamamladıkları görülür. 1970-74 arası yıllarda doğan kuşak ise lisans eğitimini çoğunlukla Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Fatih Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi bölümünde tamamlamıştır. Bunun yanı sıra, katılımcıların çoğu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilk ve orta dereceli okullarda Resim-İş öğretmenliği deneyimine sahiptir. Katılımcılardan ikisi Trabzon'da bulunan iki lisede resim-iş öğretmeni, üçü (Raif Kalyoncu, Şakir Şeyihoğlu, Selçuk Dumanoglu) ise Trabzon Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümünde öğretim elemanı olarak görev yapmaktadır. Diğer katılımcılar³, çeşitli öğretim kurumlarında alanında uzun yıllar çalıştıktan sonra emekli olmuş, çalışmalarına kendi atölyelerinde devam etmektedir.

Ressamların Sanat Kariyerlerine İlişkin Geçmişi

Sanat sosyolojisinin cevap aradığı sorular temelinde sanatın kalıtımsal/doğal yetenek işi mi, yoksa sosyalleşme sürecinde öğrenilen bir aktivite mi olup olmadığı araştırılmıştır. Trabzonlu bir sanatçı olarak sosyalleşme sürecinde öğrendiklerini sanatına nasıl yansıttıkları, resim sanatına yönelik geçmişleri irdelenmiştir. Katılımcıların tümünde çocuklukta ortaya çıkan bir yetenek söz konusudur. Çoğu, resim sanatına bilinçli olarak dahil olmadıklarını fakat resim yapmanın kendilerine zevk verdiğini söylemişlerdir. Kimi sadece sevdiği için durmadan birşeyler çizdiğini, kimi kardeşleri top oynarken kenarda çamurdan şekiller yaptığını, kimi ıslak kumlara şekiller verdiğini, kimi de ağaçların gövdelerine şekiller çizdiğini belirtmiştir. Bu konuda ressamlardan ikisi şunları söyler:

“Herkes kursun kalemle çizmeye başlar fakat ben daha değişik başladım. Evim deniz kenarındaydı. Çocukluğum orada geçti. Dalga çekildiği zaman tertemiz oluyordu sahil. Hemen bir martı kanadı alıp o tertemiz kumlara şekiller çizerdim. Martı, araba, cami, bayrak vb. şeyler çizerdim.” (R7)

“İlkokula gitmeden önce ben çamurdan şekiller yapardım. Ailemde herkes spor yapmıştır ama ben yapmazdım, kenarda şekiller yapardım. Yetenekli olduğumu fark ediyordum.”(R4)

Sanatçı olma yolunda ilerlerken katılımcıların çevrelerinde bu tercihlerine olumsuz yönde bir müdahale söz konusu değildir. Bazılarının aileleri çocuklarının bu yöndeki eğilimlerine iyi ya da kötü bir görüş bildirmezken bazıları da teşvik edici davranmıştır. Bu konuda bir katılımcı: *“Babam beni hep desteklemiştir. Mobilyacıdır ve bir nevi sanatçıdır. Bana küçükken resim sehпасı yaptı ve manzaraya oturtup ‘oğlum al, çiz’ dedi. Sanata çok düşkündür. Tabi o zaman resim sanatına ilişkin gereken bilgi ve*

³ Ressam Ceyhan Murathanoğlu, Osman Zeki Demirkale ve Haydar Durmuş, Karadeniz Teknik Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümünde; Rasim Çubukçu ise MEB'e bağlı okullarda uzun yıllar çalıştıktan sonra emekli olmuştur.

kurallar bende yoktu, zamanla öğrendik” (R5) şeklindeki sözleriyle ailesinin desteğini belirtmiştir. Ailelerin desteği ise genelde manevi anlamda olurken maddi anlamda desteğin zayıf olduğu bildirilmiştir. Ailede bu alanda bir alt yapının varlığı ve ailenin diğer üyelerinde bu alana yatkınlığın oluşu, bu mesleğin icra ediliyor olmasının sanatçının alandaki özgüvenini de beraberinde getirdiği gözlenmiştir. Ressam olmak için yetenek olmakla birlikte doğru dokunuşun ve doğru bir yönlendirmenin gerektiğine inananlar çoğunluktadır. Zira katılımcıların resim sanatına yönelmeleri ilk, orta ya da lise öğrenimleri sırasında bu doğru dokunuşlarla ön plana çıkmıştır. Buna ilişkin ressamların bir kısmı görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

“4 yıl önce vefat eden Kayıhan Keskinöğlü’nün çok büyük bir katkısı vardır.İlk atandığı görev yeri Trabzon Lisesi olan Keskinöğlü, bugün başta Ankara ve İstanbul olmak üzere diğer yerdeki sanatçıların yetişmesinde önemli bir isimdir.Trabzon Lisesinde görev yaptığında Süleyman Saim Tekcan Hoca gibi hocaların öğretmenliğini yapmış ve doğru yönlendirmiştir. Yani devamında baktığımızda Ceyhan Hoca, Haydar Hoca, Mustafa Beşgen hoca olsun doğru dokunuşla bizim üzerimizden devam ettiler ve Eğitim Fakültesi resim bölümünün açılmasında büyük bir etken olmuşlardır. Onlar olmasaydı bu kadar genç sanatçı bugün ortaya çıkmayacaktı”(R9).

“Öğretmen okulu öğrenciydim, resimle ilgili diyalogum da burada başlar. Elazığlı Mustafa Beşgen Hoca çok okuması yanında olağanüstü bir hoca, sınıfta gezerken sırtıma vurdu “paşa paşa sende birşeyler var” dedi. Öğretmen okulu tarihimdeki bu söz, köyden gelen yüzü kızaran, sosyalliği sıfır olan bir öğrenciyi devleştirdi, orada” (R8)

Kısaca, sanatın bir yetenek olmasının yanında çaba ve çalışma ile temelleneceği, sürdürülebilirliğinin disiplinli bir çalışma, severek ve istekli olmaktan geçtiği belirtilmiştir. Günün büyük bir bölümünü resim atölyelerinde geçiren ressamlar, bu işin ekonomik yönüne bakmadan gönülden resim yaptıklarını, resmin bir sevda işi olduğunu ifade etmişlerdir.

Trabzon’un Sanata ve Sanatçılara Katkısı

Trabzon kilometre kareye düşen sanatçı sayısının en fazla olduğu ildir (R7). Katılımcılara Türkiye’deki ressamların çoğunun Karadeniz kökenli yerelde Trabzonlu olmasının kaynağında ne olabileceği sorusu yöneltildiğinde, genel olarak Trabzon’un doğasının, bu doğa koşullarının yarattığı şartlarda hayatta kalabilmenin, hayata tutunabilmenin, insanların enerjisinin etkili olduğunu söylemişlerdir. Bunun yanında tarihsel olarak Trabzon’da birçok kültürün yer edindiği, bu çeşitliliğin ve kültürel geçmişin Trabzon insanını, dolayısıyla sanatçıyı etkilediğini belirtmişlerdir. Kısaca Trabzon’un kadim bir geçmişe sahip oluşu, kültürel zenginliği ve coğrafyası öne çıkan etkenler olarak gösterilmiştir. Bu konuda bir katılımcı *“Karadeniz bölgesi mimarlık, heykel, resimde Türkiye’nin temel taşıdır. Trabzon’un görsel olarak yeşilin her tonunu barındırdığını söylenebilir. Bir de şu önemli: Trabzon*

Pontus Rum'da başkent, Osmanlı'da sancak. Basit bir yer değil burası. Dört bin yıllık tarihi varsa bunun gerisinde kültür vardır.” (R3) şeklindeki sözleriyle Trabzonun kültürel zenginliğine dikkat çekmiştir.

Öte yandan, ressamın sanatını icra ederken dağlara, tepelere, çayırlara, bayırlara, tarlalara, meralara, ormanlara, yalçın kayalıklara serpiştirilmiş kiremit damlı ahşap evler gibi doğa koşullarına açık ve yapayalnızdır. Bu koşullarda yetişmiş her Karadenizli ressam ayrı bir birey, yani kendisinin efendisi olduğunun sonuna kadar farkındadır. Karadeniz'in sarp ve varsıl doğasından ve özellikle de Trabzon'dan bu kadar çok sayıda ressamın sıyrılıp çıkmasındaki belirleyici etken belki de bu noktada aranmalıdır (TAMEV, 2013: 10).

“Coğrafyası belli ki bölgenin insanını etkiliyor. Yıllar önce bir Azeri ressamla tanıştım. Kullandığı cümle çok enteresan: “Bu coğrafyada yaşayıp da ressam olmamak mümkün değil.” Bana göre İç Anadolu'nun coğrafyasıyla burayı muhakeme edince orası son derece monotondur. Burada günün her saatinde değişik bir şey görmek mümkün. Sis olur, yağmur yağar. Sabah ışığında farklıdır, öğle ışığında farklıdır. Bulutlu olduğunda farklıdır. Sonbaharda köye gittim. Fındık yapraklarına baktım. Kahverengimsi turuncu bir renk almışlar. Ertesi gün bir kible esti, orası grimsi bir renk aldı. Yani bir gün öncesiyle bir gün sonrası birbirinden farklı. Bir saat öncesiyle bir saat sonrası farklı. Bu farklılık belli ki insanların düşüncesini etkiliyor. Bana göre coğrafyanın büyük etkisi var.” (R2)

“İtalya'da Floransa ne ise, (ki Floransa sanatın baş şehridir) Türkiye'nin de Floransa'sı Trabzon'dur. Güneşin doğuşu ile batışı, orada olup da onu resmetmemek, araziye görüp de yeşilin tonlarını bulmak, yani resmetmemek mümkün değil.” (R7)

Tarih boyunca yüzlerce seyyahın çeşitli nedenlerle ziyaret ettikleri ve kaleme aldıkları seyahatnamelerine “Doğu'nun gizemli şehri” olarak not düştikleri Trabzon, doğal güzellikleriyle olduğu kadar kararlı, azimli, cesur, yurtsever ve özgüveni yüksek insanların yaşadığı bir coğrafya olarak anılmaktadır. Bu vurgu katılımcıların da tespitleri arasındadır. Katılımcıların bir kısmı Trabzon insanının özelliğinin fıkralara bile bakıldığında görülebileceğini dile getirilmiştir. Zeki insanın fıkra üretebileceği, insanların hazırcevap ve kıvrak zekaya sahip olduğu belirtilmiştir. Aslında insanın bu karakteristik özelliği coğrafyanın da bir tezahürüdür. Zorlu bir coğrafyada yaşayan bölge insanının kıvrak zekaya sahip ve yetenekli oluşu yanında çok çalışması gereği de açıktır. Doğa şartlarının zoru aşma üzerine kurulu olduğu ve bu durumun insanın araştırma hevesini arttırdığı, onu farklı arayışlara sevkettiği ve farklı eğilimleri de beraberinde geliştirdiği vurgulanmıştır. İçlerindeki sanatsal potansiyelin doğaya karşı verilen mücadele akabinde ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Bu görüşü destekler mahiyette yapılan açıklamaların bir kısmı aşağıda yer almaktadır;

“Trabzon’da arazi yapısının dağınık olması nedeniyle herkes kendi işini kendi görüyor. Trabzon insanı, yetiştirilme tarzından herhalde, hırslı insanlardır. Her yerde mutlaka kendilerini belli ederler. Aktiftir, girişkendir. Doğası da bizi besliyor. Yeşilin her tonu var. Kuzey ülkelerinde nasıl oranın kapalı havası sanatında karamsar hava yaratıyorsa, burada da değişken hava şartları ve arazi yapısı sanatı etkiliyor. Trabzon ressamlarının renklerini bile hemen tanıyor. Ben başka ilde sergi açtığımda biri gelip siz Trabzonlu musunuz dedi. Tablolarımdaki renklerimden tanımış. Buranın insanı rengi çok seviyor.” (R5)

“Sanat hayatın yansımasıdır. Çevrenin etkisi mutlaka vardır. Resim yaparken, düşünsel bir noktadan yola çıkarım. Bu da genelde Karadeniz insanı olmuştur. Karadeniz insanındaki hareket, hırs, azim, istikrar ve coşku birlikteliği resimlerimi oluşturmaktadır.” (R6)

Katılımcılar, sanat, sanatçı ve toplum etkileşiminde sanat eserini meydana getiren kültür ve coğrafya gibi unsurların etkili olduğuna dikkat çekmiştir.

Ressamların Sanatsal Üretimleri Üzerine

Yetiştikleri topluma ait olduklarını söyleyen katılımcılar, fikirlerinin de buraya ait olduğunu dile getirmişlerdir. Sanat yapmanın eldeki yetenek olmadığı, zihinsel bir olay ve bunun da bir özgüven işi olduğu vurgulanmıştır. Katılımcılara göre, özgüven olduğu zaman zihninizin derinliğinde bu sefer başka bir şey araştırmaya çalışırsınız. Ve araştırdıkça, gördükçe neler yapabileceğinizi keşfeder, içinizdeki potansiyeli ortaya çıkarırsınız. Buna ilaveten, katılımcılara göre, sanat güzelliğin bir ifadesidir. Dünyada medeni olmak, ilerlemek ve olgunlaşmak isteyen herhangi bir milletin mutlaka sanatla uğraşması gereğinin altı çizilmiştir. Hatta sanatın olduğu yerde güzelliğin olacağı, herşeyin sevgi ve barış üstüne temellenebileceği dile getirilmiştir. Bir katılımcı *“Resim kelimesiz bir şiiirdir”* sözleriyle (R8), sanatın duygusal yönünü vurgulamıştır.

Ayrıca katılımcıların çoğu sanatta bilime dayalı bölümlerdeki gibi diplomaya sahip olmakla yetkin olunamayacağını belirtmiştir. Sanatın niteliği üzerine de görüş bildirmişlerdir. Onlara göre sanat olan bir şeyi tuvale aktarmak değil yorum katmaktır. Bu da sanatı şahsi kılan bir özellikten kaynaklanır. Ressamlar bu konuda kendilerinin çalışmalarından da yola çıkarak şunları söylemiştir:

“Her sanatçı gibi benim de bir yorum tarzım vardır. Mesela Ankara’da bir galeri sahibi geçen haftalarda telefon etti. Dedi ki “Bende bir resminiz var fakat resimde imza yok, isterseniz resmin fotoğrafını göndereyim.” Gönderdi. 80 öncesi yaptığım bir resim. İmza yok. Beni bu sene tanıdı galeri sahibi. Beni ilk defa tanıyan biri resimde bazı özellikler var ki resmimi tanımış. Tarzdan tanımış. Her insanın yaşamı, yürüyüşü, fikirleri farklı ise yaptığı iş de o kadar farklıdır. Ama insan çok resim yaptığı zaman kendiliğinden bir tarz meydana geliyor. Tabi ki bu birkaç tane resim yapmakla sağlanacak bir şey değil.” (R2)

“Her ressamın kendine özgü bir resim yapışı vardır. 10 ressamı al bir ağacın karşısında oturt, 10 tane değişik resim çıkar. Benim resimlerimde farkım renkleri kullanmamdır.” (R1)

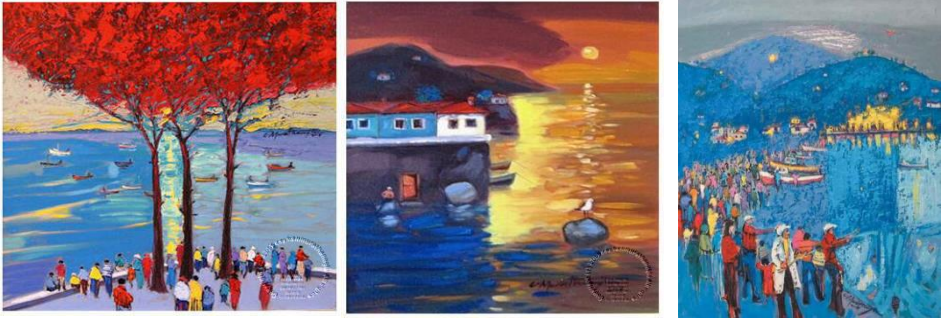
“Resim bireysel üslup meselesidir zaten. Sanatta insan içerisinde ne varsa onu anlatır. İnsan da toplumun içerisinde ne varsa onu anlatır. Kültürün içerisinde ne varsa onu anlatır.” (R4)

Buradan hareketle, her sanatçının kendine özgü bir tarzı ve yorumu olduğu görülür. Bir sanatçıyı sanatçı yapan da bu özgünlüktür.

Resimlerdeki Tema ve Ağırlıklı Olarak Kullanılan Renkler

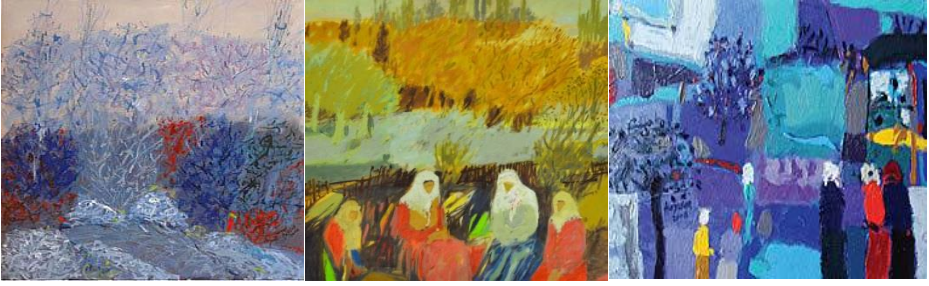
Yaşadıkları bölge ve kültürün ressamların renk tercihlerini etkilediği gözlenmektedir. Katılımcılar, Karadeniz renklerinin canlı olduğu, figure, tema, kültürde ne varsa tuvale aktarıldığını belirtmişlerdir. Bunu daha iyi görebilmek amacıyla çalışmada yer alan ressamların eserlerinden birkaçı aşağıda sunulmuştur.

Ceyhan Murathanoğlu'nun resimlerinde figür ve doğa bir arada vaz geçilmez unsurlar olarak yer almıştır. Kimi zaman figür çalışırken kimi zaman da doğa çalışmış, bazı resimlerinde gerek figür olsun gerek doğa olsun en ince ayrıntısına kadar işlemiştir. Karadeniz insanını, yaşantısını resimlerinde dile getirmiştir, bununla birlikte deniz görünüşleri de çoğu zaman resimlerinin vazgeçilmez konularından olmuştur. Resimlerindeki canlı renkleri etkileyici bir şekilde kullanımı, yaşayış tarzı ile de bir paralellik göstermektedir. Resimlerinde genellikle belirgin şekilde mavi turuncu kontrastı dikkat çekmektedir (Şen, 2009: 44).

Ceyhan Murathanoğlu'na ait 3 resim (URL-1)

Haydar Durmuş, çalışmalarında konu olarak Karadeniz insanının yaşam şeklini işlemiştir. Eserlerinde resmettiği Karadeniz Bölgesi'nin doğası ile bütünleştiği görülür. Resimlerinde doğa görünüşleri ile birlikte uzak planda insan figürlerini sıkça kullanmıştır. Renklerdeki valör zenginliği ve renklerin parlaklığı dikkat çekmektedir. Özellikle resimlerinde mavi ve yeşilin tonlarını sıkça kullanmıştır. Resimleri renk kontrastları içermekle birlikte yağlıboya, akrilik ve suluboya ağırlıklıdır (Şen, 2009: 46).

Haydar Durmuş'a ait 3 resim (URL-2)

Osman Zeki Demirkale, çalışmalarında lekeci bir usul kullanmıştır. Karadeniz renk skalasının farklı olduğunu düşünür. Doğa ve figüratif anlatımlara çalışmalarında yer vermiştir. Hayvan figürlerinde ve doğa çalışmalarında soyutlamalar dikkat çekmektedir. Ayrıca, çalışmalarındaki kompozisyonlarda canlılık ve renk zenginliği göze çarpmakta; koyu-açık dengesi ve renk kontrastları ön plana çıkmaktadır.

Osman Zeki Demirkale'ye ait 3 farklı resim (URL-3)

Selçuk Dumanoğlu'nun resimlerine bakıldığında, yetiştiği yörenin doğal yapısıyla birlikte, toplumsal ve kültürel değer yargılarıyla beslenmiş kadın temasının ağır bastığı hemen göze çarpmaktadır. Sanatçı yöresel konuları tercih etmiştir. Özellikle köy yaşantısını resimlerinde görmek mümkündür. Bunun yanında köy yaşamını konu alan resimlerde figürler de ön plana çıkmaktadır. Renkler canlı kullanılmış özellikle mavi ve kontrastları tercih edilmiştir. Renklerdeki lekesel işleniş dikkat çekmektedir.

Selçuk Dumanoğlu'na ait 3 resim (URL-4)

Raif Kalyoncu, eserlerinde hayatın içinden gerçek figürleri işlemiştir. Sanatçı, doğayı, denizleri, insanı tıpkı bir fotoğraf gibi tüm gerçekliğiyle resimlerinde barındırmıştır. Balıkçılar, tekneler, kent manzaraları, insan figürleri, kullandığı ışık tekniği ile tuvalde kendini gösterir. Kayıkları ve martıları yorumlayan sanatçı, resimlerinde soyutlamalara da yer vermektedir. Mavi, mor, turuncu ve sarı yoğun olarak kullandığı renklerdir.

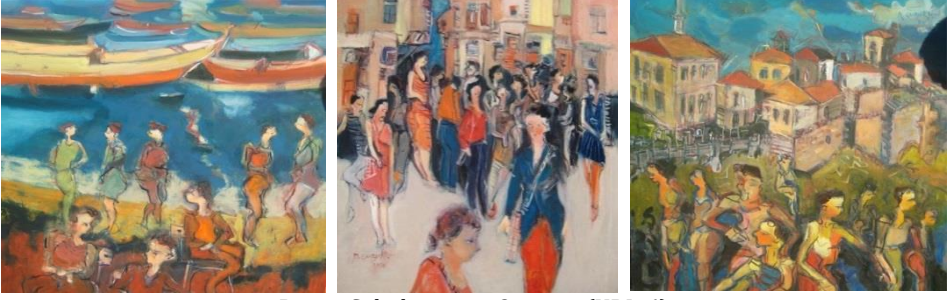
Raif Kalyoncu'ya ait 3 resim (URL-5)

Mümin Candaş'ın genelde doğada insanın bıraktığı izleri yansıttığı gözlenmektedir. Barınaklar serisini yarı peyzaj yarı özgün anlatımla birlikte ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle barınaklar serisi yarı peyzaj, yarı empresyonizm (izlenimcilik) ve birazda ekspresyonizmi (dışavurumculuk) yansıtmaktadır. İzlerin derinliği, fiziksel ve ruhsal unsurlar tuvale yansıtılmıştır. Resimleri sürreal (gerçeküstü şeyler) değildir. Mekan ve mekan algısı derinlik kavramı, teknikler de onu desteklemektedir. Resimlerinde toprak renkler hakim olmakla birlikte siyah rengin bir ağırlığı bulunmaktadır.

Mümin Candaş'a ait 3 resim

Rasim Çubukçu, çalışmalarını genelde kare boyutlarındaki tuvalerde gerçekleştirirken konu olarak insanın günlük yaşamını ele alır. Resimlerinde soyut alt yapı, çizgisel ve lekesele figürler yer alır. Sanatçı, ağırlıklı olarak ekspresyonist (dışavurumcu) resimler yapmaktadır. Resimlerinde insanları kimlikle ya da giysileriyle ortaya koymadığını ifade etmiştir. Ortaya konan sadece insan formudur. Formları lekesele olarak attığını belirtmiştir. Kırmızı, mavi ve sarı resimlerindeki hakim renklerdir. Ekol olarak insan hayatından kesitler, soyut alt yapı figüratif çalışmaları yoğunluktadır. Akrilik boya tabloları da bulunmaktadır. Kentsel dönüşümü resmeden resimleri ile kadının yaşam zorluğunu resmeden çalışmaları bulunmaktadır.

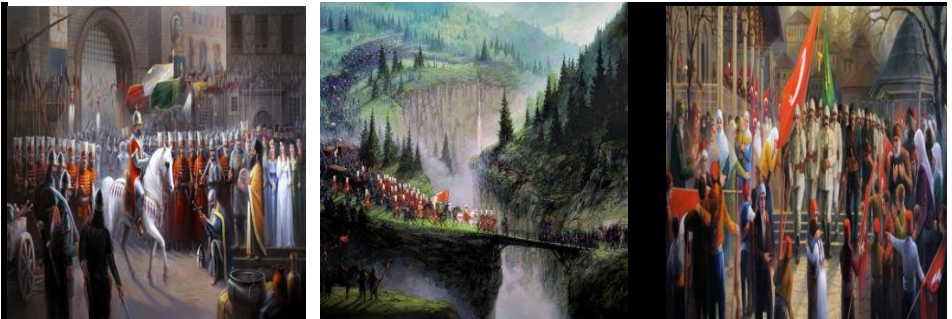
Rasim Çubukçuya ait 3 resim. (URL-6)

Ekrem Kutlu, doğadan soyutlamalar yapan özellikle Karadenizin doğasını, yaşam tarzını lekesel bir anlatımla, ekspresyonist bir ifadeyle yorumlayan bir sanatçıdır. Trabzon tutkunu olan sanatçı, doğayı denizleri insanı tıpkı bir fotoğraf gibi tüm gerçekliğiyle resimlerinde barındırmıştır. Balıkçılar, tekneler, kent manzaraları resimlerinde açıkca kendini gösterir.

Ekrem Kutlu'ya ait üç resim (URL-7)

Şakir Şeyhioğlu, desen, karikatür, suluboya, pastel boya ve yağlıboya teknikleriyle pek çok esere imza atmıştır. Tuval üzerine yağlı boya çalışmaları mevcuttur. Modern tarzda resim çalıştığı gibi klasik denilebilecek tarzda da yağlıboya resimler üretmektedir. Şeyhioğlu'nun resimlerinde beşeri ve doğal yapılarda Trabzon'a ait izleri görmek mümkündür. Özellikle Trabzon'un bitki örtüsü ve mimarisi resmedilmiştir. Eğrelti otları, Kızıl gerdan kuşu, çatılara yerleştirilen taşlar ve Ganita'nın tarihi görüntüsü yer almaktadır. Sanatçı, Trabzon tarihi ile ilgilenmeye başlamış ve bunu resimlerine yansıtmıştır.

Şakir Şeyhioğlu'na ait 3 resim. (URL-8)

Karadeniz'in doğasını (dağlarını, yaylalarını, denizini vb.) konu alan sanatçılar, doğayı renkçi bir anlayışla resimlerine taşımıştır. Her konuyu işleyebileceklerini ve bir ressam için konunun sadece bir araç olduğunu belirtmişlerdir. Kısaca, resimlerinde öne çıkan konular ağırlıklı olarak yöresel konulardır.

Ressamların Türk Resim Sanatına Katkıları

Ressamların çoğu kişisel ve karma sergileriyle, sanatsal girişimleriyle ve eğitimleriyle, dernek bünyesinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerle şehrin kültürel zenginliğine katkıda bulunmaktadır. Hepsinin ortak temennisi Trabzon'da bir "Plastik Sanatlar Müzesinin" açılmasıdır. Buna ilişkin bir katılımcının "*Dünyaca ünlü birçok eserin sergilendiği Louvre Müzesinin ziyaretçi sayısı 2018 yılı itibariyle 10 milyonu aşkın durumdadır. Girişi 12 Euro olan müze adeta bacasız bir fabrika gibidir*"(R9) şeklindeki sözleri, müzelerin şehrin ekonomik ve kültürel zenginliğine katkıda bulunduğunu göstermesi açısından önemlidir. Diğer taraftan, Trabzon'da plastik sanatlar müzesinin yokluğu bireysel girişimlerle doldurulmaya çalışılmaktadır. Bu yönde sanatçı Haydar Durmuş'un, 2007 yılında Arsin'in Elmaalan köyündeki evini plastik sanatlar müzesine dönüştürmesi örnek verilebilir. Esasen, 1944-1953 kuşağına mensup sanatçılar 50 yıl öncesinde resim sanatının gelişimi için bir araya gelerek (10-15 kişilik öncü grup) Trabzon'da resim sanatının gidişatını olumlu yönde etkileyecek girişimlerde bulunmuşlardır. Buna ilişkin paylaşılan bir anı şu şekildedir: "*50 yıl önce, sanat yok, zümre yok, ne yapalım diye bir araya geldik. 10-15 kişi vardı, o zamanki maaşlardan para kesip yarışmalar düzenleyip ödül verdik, sonra geliştirdik. Kaymakamlık binasında sergi açtık. Burası, iki odalı taş yapı bir yer. Orada ilk sergimiz oldu. Dönemin Trabzon valisi sergiye geldi ve gördüğü manzara karşısında bu çocuklara galeri olabilecek bir yer bakın/ yer tutun talimatını verdi. Uzun sokakta bir işhanı girişi açık pasajın alt katındaki yer tutuldu ve galeri haline getirildi. Bundan sonraki sergilerimiz orada gerçekleşti ve sergi sonrası paneller düzenlenmeye başladı*" (R1).

Bu girişim dönemin valisi Ziya Çoker tarafından desteklenmiştir, bu husus sanatın gelişiminde yerel yönetimlerin desteğinin de ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Zira bu desteğin sanatçılara verdiği güçle birlikte, Trabzon'da 1974 yılından itibaren her yıl aksatılmadan açılan serginin-Trabzon Sanatçıları Geleneksel Plastik Sanatlar Sergisi- 2019 yılı itibariyle 45.'si düzenlenmektedir. Bu kadar uzun soluklu ve kesintisiz bir serginin Türkiye'de bir ikincisi daha olmadığı vurgulanmıştır. Bu sergilerle Trabzon'un kültürel dokusuna katkı sağlayan, zenginleştiren bu gelenek devam etmekte, gelecek kuşakların ufku açılmakta, özgüvenleri pekiştirilmektedir. Ayrıca, tarihten gelen kültürel zenginlik ve birikimi ile geçmişten günümüze taşıdığı kültür sanat değerleri, gelecek kuşaklara taşınmaktadır. Sonuçta, bu sanatçılar hem eserleri ile hem de müze, galeri vb gibi kültür ve sanat etkinlikleriyle, birer eğitimci olarak toplumun aydınlanmasına ve sanat alanında ilerlemesine katkı sağlamaktadırlar. Öte

yandan, ressamın insanın artık sanat bilgisine ve ressamın çalışmalarına daha çabuk ulaşabilmeleri açısından olumlu bir gelişme olduğunu söylemişlerdir. Artık internet üzerinden ressamın sergileri takip edilebiliyor, kendini geliştirmek isteyen için internet büyük bir avantaj olarak görülüyor. Trabzon hatta ülke dışındaki karma ve kişisel sergilerde bulunan ressamın, burada gördüklerini kayıt altına almak ve sonrasında sosyal medya hesaplarından paylaşmak suretiyle eş zamanlı sergiyi ya da müzeyi takipçileriyle paylaştıklarını ve onları bilgilendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bunun dışında, üniversite ya da diğer eğitim kademelerinde verilen derslerin yanında vaktinin büyük bir bölümünü Trabzon'daki atölyelerinde geçiren sanatçılar, her kuşaktan yanlarına gelen sanat severlerle sanat adına konuşmalar yapmakta ve gelen ziyaretçilerini sanat konusunda bilgilendirmeye ve sanatı sevdirmeye çalışmaktadır. Bunun yanı sıra, emekli olan katılımcıların resim sanatına yönelik çalışmalarına büyük bir özveri ile devam ettiği tespit edilmiştir. Hatta hiçbir gelir elde etmeden ve bu yönde bir talebi olmadan kurslarda ücretsiz öğretici olarak çalıştıkları ve bunu da içtenlikle ve severek yaptıkları gözlenmiştir.

Bunun yanında, katılımcıların çoğu güzelliği arayan insanlar yetiştirmenin önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Resimle ilgili alt yapının olması gerektiği, sanat eğitimi olmadan sanatçı olunamayacağı dile getirilmiştir. Sanat eğitiminin amacının yapılmış olanları yineleyen değil, yeni şeyler yapabilme yeterlilikleri olan insanları yetiştirmek olduğu vurgulanmıştır.

Ayrıca, beğenin de eğitim alt yapısıyla mümkün olacağını dile getiren katılımcılar, sanatseverlerin bu yönüne dikkat çekmişlerdir. Sanatın topluma katkısının olması ve toplumun sanatla eğitilmesinin gerekli olduğu düşüncesi hakimdir. Bu noktada bir zamanlar Trabzon'da yaşayan ve burada vefat eden Gürcü bir müzisyenin: *"Bizim ülkemizde kuyrukta girilen tek yer, konserler, sergilerdir"* sözü hatırlatılarak farklı ülkelerde sanata verilen değer ne denli önemli olduğunun ve toplum tarafından önemsendiğinin altı çizilmiştir. Bu konuda Atatürk'ün sanata ilişkin önemli bir sözüne: *"Bir milleti yaşatmak için birtakım temeller gereklidir ve bilirsiniz ki, bu temellerin en önemlilerinden biri sanattır. Bir millet, sanattan ve sanatkârdan mahrumsa tam bir yaşama sahip olamaz. Böyle bir millet, bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat ve hastalıklı bir kimse gibidir. Hattâ kastettiğim anlamı bu söz de ifadeye yeterli değildir. Sanatsız kalan bir milletin yaşam damarlarından biri kopmuş olur"*(R7) (Atatürk'ün S.D.II, 2006:125) atıfla sanatın bir ülkenin gelişmesinde, bir milletin kalkınmasındaki rolüne dikkat çekilmiştir.

Sonuç

Trabzon'da yaşayan ve yetişen sanatçıların Türk resim sanatına ve sanat eğitimine yaşadıkları coğrafyanın dürtüleriyle beraber farklı bir soluk kattığı gözlenmiştir. Bu coğrafyaya bakıldığında doğa güzelliklerinin insana verdiği güzeli var etme dürtüsü ve bu eylemleri toplumla paylaşma ve

topluma kazandırma becerisi oldukça fazladır. Sanat potansiyeli yüksek olan şehrin sadece kendi içerisinde değil Trabzon dışında da yaşayan hemşerileriyle birlikte kültüre, sanata ve hayata dokunan her alana önemli katkılar vermeye devam ettiği görülmektedir. Bölge sanatçılarının ülke geneline yayılarak, yöresel değerleri koruyarak eserlere aktarması ile Çağdaş Türk Resmi de zengin bir görünüme kavuşmaktadır. Trabzon'un doğal güzelliği ile kültürel zenginliğinin çeşitliliği, Trabzonlu ressamların paletlerine yansımış, yeşilin yüzlerce tonu, denizin mavi tonları, sisli, puslu, karlı dağların görünüşleri resimlerde sunulmuştur.

Becker'in yaklaşımı ile sanat, kültürel olarak birbirlerine yakın kişilerin ortak bir "bağlamda" neyin sanat olduğunu belirledikleri karşılıklı ilişkiler ve etkileşimlere dayanan bir süreçtir. Bu bağlamda, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Orhan Peker gibi birçok ismin Trabzon'dan çıkması, Trabzonluluk kültürünü İstanbul'da devam ettirmiş olmaları da önemlidir. Deneyimlerini sonraki kuşaklara aktaran bu öncü ressamlar sayesinde bu sanata gönül verenler özgüvenlerini kazanmış ve Trabzonlu sanatçı kimliğini gururla taşımaya sürdürmüşlerdir. Becker'a göre, bir sanat dünyasını oluşturan kişi ve grupların birbirlerinden farklı rolleri vardır ancak bu roller diğerlerinden bağımsız düşünülemezler; sanatçı belli bir kamuya sunmak için eser üreten kimseyken kamu da bu eserin sanat olarak algılanabilmesi için gerekli yetkinliğe sahip bir topluluktur. Becker burada sanat dünyasının üyeleri arasındaki işbirliğini vurgulamaktadır. Yani, yapıları bireylerin 'kolektif eylemleri' ve bu kolektif eylemleri oluşturan iş birlikleri oluşturmaktadır. Trabzon'da özellikle 1944-1953 kuşağına mensup sanatçıların işbirliğiyle açılan serginin, Trabzon'da resim sanatının gidişatını olumlu yönde etkilediği; akademik eğitimlerle sanatçıların yetişmesi, müze kurulması yönündeki girişimler ve aralarındaki işbirliğinin bir dernek bünyesinde sürdürülebilir oluşu önemlidir. Resim çalışmalarına halen kendi özel atölyesinde devam eden sanatçılar ile aktif görevde bulunan sanatçıların bugüne kadar uluslararası ve ulusal pek çok karma ve kişisel sergiye, resim çalıştaylarına katılmaya devam etmesi ve bu yöndeki kolektif eylemleri sanatı ve sanatçıyı güçlendirmektedir.

Son olarak Trabzonda resim ve genel olarak sanatsal faaliyetlerin artmasının (çağdaş sanatlar müzesi kurulması, uluslararası çalıştaylar düzenlenmesi vb.), şehrin mevcut turizm potansiyeline sanat turizmi olanaklarının da katılmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Sanat eğitimi veren kurumlarda program ve içeriklerin geliştirilmesine, ders sürelerinin artırılmasına, gerekli mekan ve donanım gereksinimlerinin giderilmesine dönük çalışmalar yapılması gereği de öne çıkmıştır. Yöresel ve yerel bir sanatçı olmanın yanında kendi kişisel çaba ve gayretleriyle bölge dışına çıkmayı başaran sanatçılar, insanların ufkunu açmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- And, M. (1988). 16. yüzyılda İstanbul üzerine renkli resim albümleri. *Kültür ve Sanat*, Sayı 1, Aralık.
- And, M. (1990). 17. yüzyıl Türk çarşı ressamaları ve resimlerinin belgesel önemi. *Kültür ve Sanat*, S. 8, 5-12
- Arsal, O. (2000). *Modern osmanlı resminin sosyolojisi*. (1839-1924). (Çev.: Tuncay Birkan), İstanbul: Yapı Kredi.
- Aslanapa, O. (1990). *Türk sanatı-Başlangıcından beylikler devrinin sonuna kadar*. Cilt 1-2, Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Atatürk'ün söylev ve demeçleri (I-III),(2006). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Ayan, A. (2013). Trabzon sanat hayatının tarihsel izlerine bir bakış. TAMEV "Yolu Trabzon'dan Geçen Sanatçılar", İstanbul.
- Baynes, K. (2002). *Toplumda sanat*. (Çev.:Yusuf Atılğan), İstanbul: Yapı Kredi.
- Becker, H. S. (2013a). *Hariciler (Outsiders): Bir sapkınlık sosyolojisi çalışması*. (Çev.: Şerife Geniş - Levent Ünsaldı), Ankara: Heretik.
- Becker, H. S. (2013b). *Sanat dünyaları*. (Çev.: Evren Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı.
- Becker, H. S. (2016). *Peki ya Mozart? Peki ya cinayet?: Vakalar üzerinden akıl yürütmek*. (Çev.: Özlem Alioğlu Türker - Ebru Arıcan), Ankara: Heretik.
- Binay, B. - Tatlıcan, Ü. (2018). Sembolik etkileşimcilik ve gündelik hayatın sosyolojisi. *Gündelik Hayat Sosyolojisi. Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar*. (Ed. Ali Esgin ve Güney Çeğin), Ankara: Phoenix.
- Çağan, K. (2006). Sanat sosyolojisinin imkanına ve inşasına dair. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13.
- Deleon, J. (1988). Osmanlı döneminde yabancı ressamalar, *Gergedan*, Sayı 19.
- Diyarbakırlı, N. (1993). İslamiyetten önce Türk sanatı. *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*, Ankara: İş Bankası Kültür.
- Erinç, M. S. (2009). *Sanat sosyolojisine giriş*. Ankara: Ütopya.
- İskender, K. (1988). Türk resminin dünü, bugünü ve geleceği. *Gergedan*, Sayı 19.
- Koçan, H. (1985). Bugün ve gelecek açısından Türk resimleri. *Türkiye'de Sanatın Bugünü ve Yarın*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi .
- Öner, S. (1991). *Tanzimat sonrası osmanlı saray çevresinde resim etkinliği*. İstanbul: M.S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi, Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Özcan, N. (2019). *Sanat sosyoloji*. (Ed.: Esra Sağlam, Aslihan Boyacı, Ayça Gelgeç Bakacak), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Özkan, B. (2005). *Türk resim sanatına toplumsal dinamiklerin yansımaları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Renda, G. (1977). *Batılılaşma dönemi Türk resim sanatı 1700-1850*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Şen, E. (2009). *Trabzon yöresi sanatçıların (ressamların) çağdaş Türk resmindeki yeri ve sanat eğitimine katkıları*. Konya: Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

TAMEV, Trabzon Araştırmaları Merkezi Vakfı (2013). *Yolu Trabzon'dan geçen sanatçılar*. İstanbul.

Tansuğ, S. (1986). *Çağdaş Türk sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ulusoy, M. D. (1993). Sanat sosyolojisinde temel yaklaşımlar. *H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 1.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: <http://www.turkishpaintings.com> ve <http://www.karadenizpsd.com>

URL-2: <http://www.karadenizpsd.com/392/Haydar-Durmus>

URL-3: <http://www.karadenizpsd.com/410/Osman-Zeki-Demirkale>

URL-4: <http://www.karadenizpsd.com/416/M.-Selcuk-Dumanoglu>

URL-5: <http://www.karadenizpsd.com/411/Raif-Kalyoncu>

URL-6: <http://www.turkuvazart.com/sanatci.php?id=83>

URL-7: <http://www.karadenizpsd.com/387/Ekrem-Kutlu>

URL-8: <https://www.devletialiyeyi.com/sakir-seyihoglu-sayfa-235.html>